

APUNTS SOBRE LA GUERRA CIVIL A FLIX

Pere Muñoz Hernández

Ens acostem un cop més a l'aniversari de la Guerra Civil. Tot i que hagin transcorreguts gairebé seixanta anys, en cara falta fer l'obra de conjunt sobre aquest conflicte a Catalunya. Actualment disposem de moltes aproximacions, històries parcials, monografies i en els millors casos històries locals. El tema encara genera suspicàcies, recels, dubtes i massa interrogants. En el cas de la Guerra Civil a Flix, la complexitat del període m'ha dut a realitzar en principi un exercici d'història, en intentar que els fets històrics parlin a través de les fonts escrites, és a dir, aproximar la documentació existent. Deixant per més endavant la complementarietat de les fonts orals, cada cop, i per raons obvies, més abundants i més idealitzades.

A l'hora de cercar la documentació sobre la Guerra Civil a Flix, ens trobem amb la inexistència d'arxius de la localitat. Els quaranta anys de franquisme forjaren una boirina negra i prohibida, perduda en el caos i en els tabús en la relació al període 1931-1939. La sensació que la història contemporània i la civilització començava l'any 1939 gràcies al "generalísimo" Franco encara és present entre molts veïns. Inexplicablement, tot i la recuperació de la Generalitat i de les llibertats democràtiques, la documentació oficial de la Guerra Civil a Catalunya, de la Generalitat Republicana i els pobles catalans, es troba al *Archivo Histórico Nacional*, secció "Guerra Civil" de Salamanca. Documentació qualificada per algú com "botí de Guerra".

És precisament a Salamanca on trobem una documentació generada a Flix l'any 1937, la qual podríem classificar en els següents apartats:

A. La constitució dels diferents consells municipals entre l'octubre de 1936 i el mes de maig de 1937. Lligall 300/1

B. Els acords de conversió de l'església en Mercat Municipal.

C. Les propietats urbanes i finques incautades al gener de 1937 que passaren a la Col·lectivitat. Lligall 203/1

Abans d'entrar al contingut dels esmentats documents no podem oblidar els contextos històrics, socials, econòmics i polítics en que es produeixen. L'aixecament militar del 18 de juliol contra la República i l'ordre constitucional, la reacció antifeixista i anticlerical, la imposició política de les forces polítiques i sindicals més revolucionàries en detri-

ment de la mateixa Generalitat de Catalunya. Com diu el catedràtic reusenc Pere Anguera al llibre *"Menjapellans, Conservadors i Revolucionaris"*: *"l'estructura republicana de poder fou arrossegada per la conjunció desvetllada de la forma paral·lela per la revolta reaccionària i la revolució que engendrà"*. L'existència del complex electroquímic, el qual seria declarat Indústria de Guerra, així com les obres de construcció del Salt de Flix a càrrec dels Serveis Elèctrics Unificats de Catalunya, justifiquen la presència d'importants sectors de la població obrera i forànea.

A. Pel que respecta al primer Consell Municipal documentat, tenim el constituït el 10 d'octubre de 1936 per les següents persones i filiacions polítiques:

Joan Treig Lozano	U. R (Rabassaires) Alcalde interí
Josep Descarrega Amorós	E.R.C.
Joan Castellví Ceró	E.R.C.
Joan Montagut Estopà	E.R.C.
Joan Grisó Cervelló	P.S.U.C.
Arturo Jové Mora	P.S.U.C.

Cal dir que restaven vacants tres consellers a nomenar per la C.N.T. i que dos partits amb dret a tenir representants a l'Ajuntament, Acció Catalana i el P.O.U.M. no tenien militància a Flix. El 6 de febrer de 1937 Josep Descarrega Amorós seria substituït per Antoni Bagés Ribera. Flix comptava aleshores amb 3.280 habitants.

Pel que respecta als tres representants de la C.N.T. tenim constància del seu accés al consistori el 22 de febrer de 1937:

Manuel Cugat Masot, qui ocuparia l'alcaldia
Joan Estopà Grau, conseller de proveïments
Francesc Rius Català, conseller d'economia

Amb tot cal tenir present que Manuel Cugat ja era alcalde anteriorment, ja que així consta a un document datat el 17 de febrer de 1937, on es constata que la C.N.T. ha cedit un habitatge per a casa de la Vila, o Ajuntament, ubicat al carrer Major nº 18, essent una antiga propietat del terratinent local Manuel de Oriol.

Les altres responsabilitats municipals quedarien distribuïdes de la manera següent:

Josep Montagut Estopà, conseller de Justícia
Joan Grisó Cervelló, conseller de Finances
Joan Treig Lozano, conseller de cultura
Joan Castellví Ceró, conseller de Sanitat i assistència pública
Josep Descarrega Amorós, conseller de serveis públics
Atur Jové Mora, conseller d'Obres Públiques

El mes de maig de 1937 serà decisiu per les relacions dels partits polítics i dirigents locals, una mostra de la tensió que s'apropava la tenim en una acta d'una sessió extraordinària del consell municipal del tres de maig, donava fe com a secretari Rafael Esteve Mulet. Aparentment el punt principal és el canvi dels representants de la C.N.T. i el canvi del titular de l' alcaldia, denominada altrament Presidència del Consell Municipal. Els reunits són: Cugat, Bagés, Estopà, Rius, Treig, Grisó, Jové, Castellví, Ferrús, Blanch i Cervelló. També hi assisteixen els delegats locals, Lazcano i Grau.

La reunió s'inicià a les 9 del vespre, fent referència al Comitè Revolucionari històric del 19 de juliol i a unes suposades pèrdues de diners per part d'un dels seus components, Roc Mur. Acte seguit s'inicià el conflicte quan la C.N.T. substitueix les tres vacants per quatre representants de la confederació: Josep Ferrús que substituirà a Manuel Cugat en la presidència, Benito Blanch, Josep Cervelló Suñé i Francisco Grau Suñé, amb la responsabilitat de la conselleria de Defensa.

El debat que es promou és qualificat com a "seriós", quan intervé el representant del P.S.U.C., Artur Jové, per recordar que EL Govern de la Generalitat ha dissolt les conselleries de Defensa i per a no acceptar que siguin quatre els representants de la C.N.T., quan només són tres les vacants. Després d'una discussió al respecte, la C.N.T. demana un recés per cercar una sortida al conflicte, determinant-se acte seguit que siguin tres els representants seus, deixant el tema de Francisco Grau i la conselleria de Defensa en mans d'una consulta extensiva amb el govern de la Generalitat, restant mentrestant provisional el seu nomenament.

Pocs dies després i davant les diferències polítiques existents, (recordem els anomenats "*Fets de maig del 37*"), els dos representants del P.S.U.C. es retiraren de l'Ajuntament. Així segons un certificat del vuit de juliol adreçat a la Direcció General d'Administració Local, la composició del Consell Municipal quedaria de la següent manera:

Conseller de Relacions	Josep Ferrús Rodes.	C.N.T. President
Conseller de S. Públics.	Antoni Bagés Ribera.	E.R.C. 2n Alcalde
Conseller de Cultura.	Joan Treig Lozano.	U.R.
Conseller de Finances.	Joan Castellví Ceró.	E.R.C.
Conseller de Justícia.	Josep Montagut Estopà.	E.R.C.
Conseller de Proveïments.	Benito Blanch Salamé.	C.N.T.
Conseller d'Economia.	Josep Cervelló Sunyé.	C.N.T.

B. L'ESGLÉSIA, com arreu del país, fou una de les principals víctimes del desgavell bèl·lic i revolucionari. En quant a la conversió de l'Església de Flix en Mercat Municipal, tenim una referència prou curiosa a l'acta del tres de maig de l'any 1937 on consta: "*en l'apartat de l'hort*

del ex-capellà que ha de dir conservació i aprofitament on diu arrendament". Tenim dos documents signats pel Conseller de Relacions de Flix adreçades al company Conseller de Serveis Públics del Govern de la Generalitat de Catalunya. En concret es refereixen a l'acord pres per l'Ajuntament, en sessió del 26 de juliol, i previ dictamen al respecte: "d'anar a la utilització per a serveis municipals el local de la que fou església d'aquesta vila per establir-hi en la mateixa i degudament arrenjat com es disposa per a Mercat Municipal, dedicat a la venda al detall".

Es curiosa la consideració i justificació que fan en relació amb l'edifici que sol·liciten, seguint la pauta que altres poblacions s'han acomodat a reunir en benefici públic pels següents motius:

- Per centrar la vigilància municipal.
- Pel control dels preus.
- Com a mesura higiènica, en bé de la salubritat pública.

Amb tot la justificació més revolucionària, així com anticlerical, per entendre la mesura és:

"Que la revolució històrica del nostre poble ha fet i està fent amb la guerra contra el feix, tancat i barrat, en la clerença que tants anys ha xuclat la sang dels proletaris, fa seu el Consell Municipal perquè previ als tràmits corresponents li sigui concedida la seva propietat íntegra del local que fou església parroquial d'aquest terme municipal.

Aquest decret municipal es justificava legalment en el Decret del Diari Oficial de la Generalitat del 18 de febrer de 1937. Els escrits tramesos per l'Ajuntament tindrien data d'entrada a la Generalitat el 14 de setembre, gairebé un mes i mig des de la seva tramesa.

A qualsevol observador de la vida quotidiana flixanca no se li pot escapar, aquest caprici i obstinació municipal per a ubicar un Mercat Municipal al lloc on està ubicada l'església. Com era de preveure al final de la Guerra Civil, aquest Mercat Municipal es reconvertiria ràpidament al seu ús originari, és a dir, en església. Però a les noves autoritats municipals franquistes els hi quedaria com una assignatura pendent, el tema del Mercat Municipal. Val a dir que la primera ocasió que tingueren, i davant mateix del general Franco, amb motiu de la seva estada a Flix, el 31 de maig de 1949, aconseguiren una subvenció d'aquest de mig milió de pessetes per a la construcció d'un Mercat Municipal, el qual s'ubicaria curiosament a una cinquantena de metres de l'església.

C. LES PROPIETATS URBANES I FINQUES INCAUTADES DURANT LA GUERRA CIVIL.

El primer document de que es té constància escrita és el realitzat pel Comitè de la Ràdio de Flix del P.S.U.C. de l'edifici de "Unión Social", realitzat el cinc d'agost de 1936 i registrat pel comitè d'apropiacions de

la Generalitat de Catalunya el quatre de novembre del mateix any, l'acta fou signada per part de "La Unión Social" per Vicente Català, R. Ranís, Josep Barbero, J. Sabaté, Carles Sabaté i Ramon Algueró, per part del P.S.U.C. signaren Juan José Medina, José Algueró, Juan Sanchez, A. Guiu, A. Jové... les signatures realitzades ens porten a una confusió, ja que es troben barrejades a part d'alguna que és il·legible, així els noms de Rosendo Biosca, Mariano Llombart i Francisco Guiu pel lloc on es troben situades sembla que estiguin al lloc dels representants del P.S.U.C.

Una altra acta d'actuació documentada és realitzada pel Centre d'Esquerra Republicana de Catalunya, en data de 25 de juliol de 1936, i registrada a la Generalitat de Catalunya el 10 de desembre del mateix any. En aquest cop l'ocupació és signada pel "ciudadà" Josep Mª Manonelles, essent el local incautat el situat al carrer Francesc Lairet, n° 1, un immoble que disposa de sala-cafè, botiga i vivenda.

En quant a les propietats incautades per a la col·lectivitats, i seguint un ordre cronològic, tenim:

27 de juliol del 1936: La fàbrica de sabó i hort, situada al carrer indústria del Barri Internacional, propietat de Delfín Rius. Propietari declarat fugitiu als primers moments, ignorant-se el seu parador, manifestant-se que "*colaboró siempre con la dictadura y Gil Robles*". L'acta es signada per nou declarants i per tres segells de la C.N.T./A.I.T., F.A.I. i del Comitè de Milícies Antifeixistes. Es justifica l'acte dient que "*és necesario para los fines de la colectividad, y de utilidad imprescindible para la misma*".

27 de febrer de 1937: Tenim dos llistats, un relatiu a un seguit de propietats urbanes incautades per la C.N.T./A.I.T. En quant a les propietats urbanes es refereixen a 26 cases, 4 horts, 2 molins, un garatge, una vaqueria, un corral, El Sindicat Agrícola i la Fàbrica de Sabó, abans esmentada. Entre les cases incautades hi figura la casa del capellà, el convent de les monges, i a més tenim els particulars: Mariano Ferrús, Pedro Ceró, Manuel Mur, Vídua de Joaquín de Oriol, Delfín Rius, Magdalena Sunyé, Miquel Ferrús, Víctor Viñas, Antonio Oriol, Luís de Castellví, Alfonso Gaset, Ramon Piñol, Luís Díaz, Viuda de J. Marca, Mateo Sunyé, Damián de Oriol, Viuda de José Ferrús, Manuel de Oriol i José Casagualda.

En quant a les propietats rústegues incautades, es col·lectivitzaren 51 finques i 5 horts, essent gairebé els afectats per tal mesura els mateixos que en finques urbanes, havent-se d'esmentar a més dues finques a la partida de Sebes del director de la Fàbrica Química, Wilhelm Müller, una finca d'un altre alemany Matias Zoog ubicada a Coll d'Aixaus, (avui coneguda com a mas de Soc), i altres de Miquel Pradell, Maria Català i na Viuda Ferrús.

- El 12 de setembre del 1937 s'adreçaren uns nous informes a la Secretaria Tècnica de Col·lectivitats, amb registre d'entrada n° 5585, data

del 18 del mateix mes. Trobem dos habitatges incautats per les Joventuts Llibertaries de Flix, amb la signatura del seu secretari local, Pere Ripoll Roig, un habitatge ubicat al carrer Major nº 23 destinat per a local social de les joventuts, i un altre per a local d'oficines i per a carros. Val dir que el seu ex-propietari, Josep Casagualda, es trobava refugiat a Bèlgica.

A continuació ens trobem onze informes signats per Agustí Bagés Sabaté, president de la Col·lectivitat Lliure de Treballadors de Flix. Set dels esmentats informes tenen com a ex-propietaris són considerats facciosos i desapareguts, motiu pel qual se'ls hi han incautat els seus béns, sis d'elles es consideren militants de la Falange española. Altrament dos dels seus informes tenen com a ex-propietàries a dues dones, les quals són considerades elements actius de la Falange, però que han estat respectades amb motiu del seu sexe, i que *"com que per a poder viure no necessiten d'aquesta propietat, els ha estat incautada pel poble"*.

<i>Propietaris anteriors</i>	<i>Adreça</i>	<i>Nova destinació</i>
Josep Casagualga	Pi i Maragall, 7 Major, 13	Local d'oficines i per a carros
Lluís Castellví T.	Major, 79	Menjances col·lectius
Marian Ferrús H.	Pi i Maragall, 23	Magatzem
Miquel Ferrús A.	Carreró del Riu	Corral
Vid. d'Agustí Ferrús	Salmerón s/n	Bodega
Antoni Oriol S.	Pi i Maragall, 21	Bodega
Vid. de Joaquim Oriol	Camí d'Ascó, 23	Dipòsit de vi i oli
Manuel de Oriol O.	Macià s/n	Tancar bestiar
Damià Oriol G.	Salmerón, 2	Cooperativa Consum
Mateu Sunyer P.	Camí d'Ascó 18, 20	Magatzems
Magdalena Sunyer P.	Camí d'Ascó, 16	Magatzem